

Олена Газізова
кандидат історичних наук,
завідувач відділу освітніх технологій
та популяризації українознавства
Науково-дослідний інститут українознавства
Міністерства освіти і науки України, м. Київ

ORCID: 0000-0002-5353-5637
Email: olena.gazizova@ukr.net

ДЕРЖАВНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ: БЕЗПЕКОВИЙ ВИМІР

Анотація. Дослідження зорієнтоване на визначення пріоритетів державної політики у сфері національно-патріотичного виховання учнівської молоді шляхом формування української ідентичності на основі національних цінностей українського народу.

В Україні в умовах воєнної агресії РФ та інформаційно-психологічного впливу, нав'язуванні чужої ідентичності відбуваються активні зміни у суспільній свідомості, у системі цінностей, ідеалів та поширенні патріотичних настроїв. Важливу роль в цьому процесі відіграють законодавчі ініціативи, спрямовані на посилення національних ціннісно-сміслових ідентитетів українського суспільства. Формування національно-патріотичних цінностей учнівської молоді повинно стати пріоритетним напрямком державної політики, оскільки саме молодь найбільш активна частина населення України. Молода особа, перебуваючи в постійному динамічному розвитку ціннісно-емоційної сфери, виступає рушійною силою, від поглядів якої залежить розвиток української державності.

В основу «Стратегії національно-патріотичного виховання», затверджену Указом Президента України від 18 травня 2019 року № 286/2019 покладено ідеї зміцнення української державності як консолідуючого чинника розвитку суспільства, формування патріотизму та утвердження національних цінностей. Проте у статті актуалізується увага на недостатньому відображенні гуманітарної проблематики, зокрема ролі національних цінностей у формуванні національних інтересів і цілей в стратегічних безпекових документах України. Серед проблем, що потребують розв'язання, в Концепції Державної цільової соціальної програми національно-патріотичного виховання на період до 2025 року зазначено несистемний характер формування активної громадянської позиції для утвердження національної ідентичності громадян на основі духовних цінностей Українського народу, національної самобутності та низький розвиток громадсько-патріотичного, військово-патріотичного та духовно-морального виховання. Таким чином, посилення національних ціннісно-сміслових домінант при розробленні та впровадженні цілісної загальнодержавної політики національно-патріотичного виховання учнівської молоді сприятиме єдності та консолідації українського суспільства в умовах сучасних викликів та загроз.

Ключові слова: національні цінності, національна безпека, освіта, учнівська молодь, ідентичність, українознавство, інформаційна агресія.

Olena Hazizova
Ph.D. in History
Head of the Department of Educational Technologies
and Popularization of Ukrainian Studies,
Research Institute of Ukrainian Studies by the
Ministry of Education and Science of Ukraine, Kyiv

STATE APPROACHES TO THE FORMATION OF NATIONAL VALUES OF UKRAINIAN YOUTH: SECURITY DIMENSION

Abstract. The study is focused on determining the priorities of state policy in the field of national-patriotic education of students by forming a Ukrainian identity based on the national values of the Ukrainian people.

Today, under the conditions of military aggression of the Russian Federation and information and psychological influence, the imposition of alien identity, Ukraine observes active changes in the public consciousness, in the system of values, ideals, and the spread of patriotic sentiments. Legislative initiatives aimed at strengthening the Ukrainian society's national value and semantic identities play an important role in this process. The formation of national-patriotic values of student youth should become a priority of state policy, as young people are the most active

part of the Ukrainian population. Young people, being in the constant dynamic development of the value-emotional sphere, act as a driving force, impacting by their views the development of the Ukrainian statehood.

The Strategy of National-Patriotic Education, approved by the Decree of the President of Ukraine dated May 18, 2019, No 286/2019, is based on the idea of strengthening Ukrainian statehood as a consolidating factor in the development of the society, formation of patriotism, and establishment of national values. However, the article draws attention to the insufficient reflection of humanitarian issues, in particular the role of national values in the formation of national interests and goals in the strategic security documents of Ukraine. Among the problems to be addressed, the Concept of the State Targeted Social Program of National-Patriotic Education for the period till 2025 indicates the unsystematic nature of forming an active civic position for the establishment of the citizens' national identity based on the spiritual values of the Ukrainian people, national identity, as well as low development of patriotic, military-patriotic, and spiritual-moral education. Thus, the strengthening of national value and semantic dominants in developing and implementing a holistic national policy of national and patriotic education of students will contribute to the unity and consolidation of the Ukrainian society under today's challenges and threats.

Keywords: national values, national security, education, student youth, identity, Ukrainian studies, information aggression.

Постановка проблеми. Загрози національній безпеці в гуманітарній сфері України викликають потребу зміцнення національного підходу до формування цінностей та пріоритетів підростаючого покоління. Важливу роль у цьому процесі відіграють законодавчі ініціативи, спрямовані на посилення національних ціннісно-сміслових ідентитетів українського суспільства. Формування національно-патріотичних цінностей учнівської молоді як однієї з найбільш активних та перспективних частин населення України повинно стати пріоритетним напрямком державної політики, оскільки саме від її світоглядних життєвих позицій та практичних дій залежить майбутнє країни. Система ціннісних орієнтацій визначає життєву перспективу, «вектор» розвитку особистості, будучи найважливішим внутрішнім її джерелом і механізмом [13, с. 131]. Становлення громадянської позиції та національно-патріотичного виховання дітей та молоді полягає у формуванні в особистості ціннісного ставлення до суспільства, держави та самої себе; відчуття власної гідності, належності до України як її громадянина і патріота.

Аналіз наукових публікацій. Аксиологічні засади вироблення державної політики у сфері національної безпеки стали об'єктом уваги вітчизняних учених І. Беха, К. Черної, П. Гай-Нижника, Г. Ситника, О. Власюка, Ж. Петрочко, В. Горбуліна, В. Горлинського, С. Здіорука, А. Качинського, В. Кожінова, В. Ліпкана, О. Литвиненка, В. Чалого, Л. Чупрія, І. Кіраха та ін.

Ж. Петрочко актуалізує значення національних цінностей України (соборність, воля, гідність, самобутність) як сучасного суспільно-державницького пріоритету. Вчена наголошує, що у системі координат країн світу національні цінності України – це своєрідний націєберігаючий імунітет, що дає змогу бути суб'єктами в системі світової політики, досягти успіху у цивілізаційному розвої; це підґрунтя націєтворення [6, с. 149].

На думку П. Гай-Нижника, Л. Чупрія, саме національні цінності, національні інтереси є головними структуроформуючими чинниками системи забезпечення національної безпеки [1, с. 465]. За висновком Г. Ситника, «національні

цінності вирішальною мірою визначають сутність, цілісність і стійкість; інтереси – структуру й характер; цілі – конфігурацію і спрямованість формування та функціонування системи забезпечення національної безпеки» [9, с. 12–13].

Мета статті. дослідження спрямоване на визначення пріоритетів державної політики у формуванні в молодого покоління національних цінностей як світоглядних засад української ідентичності.

Виклад основного матеріалу. Події Революції Гідності, військова агресія РФ актуалізували проблему формування національних ціннісних ідентитетів учнівської молоді як одного із пріоритетних завдань державної політики, метою якої є виховання національно свідомих громадян, здатних забезпечити країні гідне місце в цивілізованому світі. Із поняття, для декого навіть абсолютно абстрактного, почуття патріотизму перетворилося чи не на єдиний шанс у боротьбі з ворогом, ядро, довкола якого мала формуватися вся державна безпека країни [13, с. 131].

Структуру і складові патріотизму найбільш повно охарактеризувала українська дослідниця О. Коркішко. Вона формує поняття патріотизму особистості через відношення до себе (національна самосвідомість, честь, гідність, щирість, доброта, терплячість, чесність, порядність), людей (толерантність, національний такт, справедливість, усвідомлення своєї належності до українського народу як його представника; відповідальність перед своєю нацією), Батьківщини (віра, надія, любов, громадянська відповідальність, вірність, готовність стати на захист, бажання працювати для розвитку країни, підносити її міжнародний авторитет, повага до Конституції та законів держави; гордість за успіхи держави, біль за невдачі, суспільна активність та ініціативність), національних цінностей (володіння українською мовою, бажання й потреба в накопиченні, збереженні та передачі родинних і національних звичаїв, традицій, обрядів; дбайливе ставлення до національних багатств, до рідної природи; сприяння розвитку духовного життя українського народу; шанобливе ставлення до

національних та державних символів; почуття дбайливого господаря своєї землі) [5, с. 23].

Згідно з опитуванням 2015 р., головними ознаками, за якими молодь визначає для себе поняття патріотизму, є: національна самосвідомість, гордість за приналежність до своєї нації, народу – 62%, любов до рідного дому, місця, в якому живеш – 52%, повага до української історії, культури, традицій, вірувань – 46% [13, с. 131]. Переважна частина респондентів не сприймає формальні прояви національної свідомості. Це при тому, що кожен другий у віці 14–35 років має особисті речі з українською символікою, а 46% носять жовто-блакитні стрічки. Дослідження виявило прагнення молоді до дієвого патріотизму. Молоді люди переважно відзначають, що не потрібно ходити з портретами видатних українських діячів як з іконами. Потрібно знати та розуміти їх ідеї. Значно важливіше за формальні прояви ідентичності є вчинки, намагання щось змінити на краще. Молодь пов'язує свою національну свідомість, у першу чергу, з відчуттям «свого», а саме: своєї землі, своєї природи, своїх цінностей, своєї релігії, свого соціального середовища, своєї історії, своїх традицій тощо [13, с. 132].

Формування національних ціннісно-сміслових ідентитетів підрастаючого покоління неможливе без ідеології, яку сповідує, відстоює та поширює держава. Проте в стратегічних документах із національної безпеки України цим питанням не приділено достатньої уваги. Зокрема, в Стратегії національної безпеки України, затвердженій Указом Президента України від 26 травня 2015 р. № 287/2015 серед основних напрямів державної політики національної безпеки України забезпечення гуманітарної безпеки відсутнє. Є лише забезпечення інформаційної безпеки, серед пріоритетів якої захист національних цінностей, зміцнення єдності українського суспільства та впровадження загальнонаціональних освітніх програм з медіакультури. У Законі України «Про національну безпеку України», ухваленому 21 червня 2018 р., № 2469-VIII відсутня будь-яка згадка про гуманітарну площину. Це стосується і Стратегії національної безпеки України, затвердженої Указом Президента України від 14 вересня 2020 р., № 392/2020 [10]. У ній визначені пріоритети національних інтересів України: відстоювання незалежності і державного суверенітету; відновлення територіальної цілісності... суспільний розвиток; захист прав, свобод і законних інтересів громадян України; європейська і євроатлантична інтеграція [10].

В умовах російсько-української інформаційної війни та вкиданням фейкової інформації в медійний простір України важливим кроком стало прийняття постанови Верховної Ради України від 12.05.2015 № 373-VIII «Про вшанування героїв АТО та вдосконалення національно-патріотичного виховання дітей та молоді» [7]. Метою цієї постанови є вшанування українських воїнів – учасників

антитерористичної операції на Сході України, волонтерів та громадян, які зробили значний внесок у зміцнення обороноздатності України, виховання дітей та молоді в дусі поваги до Українського Війська та правоохоронних органів, відповідального ставлення громадян до обов'язку захисника Вітчизни, а також всебічного висвітлення фактів російської агресії проти України, що проявилися в окупації Криму, збройній інтервенції на Донбасі та підтримці терористів в інших регіонах України [7]. На відновлення та збереження історичної пам'яті Українського народу, подолання стереотипів та пропагандистських міфів, спрямованих на руйнування його єдності спрямований Указ Президента України № 534 від 1 грудня 2016 р. «Про пріоритетні заходи щодо сприяння зміцненню національної єдності та консолідації українського суспільства, підтримки ініціатив громадськості в цій сфері» [12].

Після подій Революції Гідності відбулися позитивні зміни на шляху до проведення подальшої системної мовної політики, спрямованої на подолання загроз мовній ідентичності. Під натиском громадськості було скасовано Закон України «Про засади державної мовної політики» (відомий під назвою «закону Ківалова-Колесніченка»). На зміцнення позицій української мови в засобах масової інформації спрямований Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо мови аудіовізуальних (електронних) засобів масової інформації» від 23.05.2017 № 2054-VIII, який встановлює на телебаченні обов'язкові щотижневі квоти передач і фільмів українською мовою [2].

Стратегічним ресурсом культурного, духовного та ідеологічного розвитку суспільства виступає кінематографія. Починаючи з 2014 р. відбувається суттєве збільшення витрат на створення та популяризацію вітчизняних фільмів, серед яких значна частка патріотичних кінострічок. Голова Державного агентства України з питань кіно П. Ілленко у звіті за 5 років відзначив, що у 2014–2019 рр. було знято 173 фільми за державної підтримки Уряду та Міністерства культури України, в рамках виконання бюджетної програми «Виробництво (створення фільмів патріотичного спрямування), Серед них: **«Заборонений»** (Романа Бровка), **«Ціна правди» (Аґнешки Холланд)**, **«Чорний ворон»** – екранізація українського бестселера Василя Шкляра, **«Додому»** (Нарімана Алієва) **«Хайтарма»**, **«Чужа молитва»**, **«Кіборги»**, **«Захар Беркут»**. Попри очевидні здобутки вітчизняної кінематографії, в телевізійному просторі мало демонструється українських стрічок, які репрезентують національну ідентичність, натомість переважає показ радянських фільмів. Також варто було б впровадити безкоштовні перегляди українських патріотичних стрічок учнівською молоддю в кінотеатрах України.

Пріоритети виховного процесу в освітньому просторі України визначено в «Стратегії національно-патріотичного виховання», затвердженій Указом

Президента України від 18 травня 2019 року № 286/2019 [11], в основу якої покладено ідеї зміцнення української державності як консолідуючого чинника розвитку суспільства, формування патріотизму та утвердження національних цінностей.

Серед проблем, що потребують розв'язання, в Концепції Державної цільової соціальної програми національно-патріотичного виховання на період до 2025 року, схваленій розпорядженням Кабінету Міністрів України від 9 жовтня 2020 р. № 1233-р, визначено несистемний характер формування активної громадянської позиції для утвердження національної ідентичності громадян на основі духовних цінностей Українського народу, національної самобутності та низький розвиток громадсько-патріотичного, військово-патріотичного та духовно-морального виховання [4].

Оптимальним варіантом удосконалення та розвитку цілісної загальнодержавної політики національно-патріотичного виховання розробники вважають забезпечення формування цілісної загальнодержавної політики національно-патріотичного виховання, в основі якої є поєднання управлінської вертикалі з інститутами громадянського суспільства, у тому числі через роботу дорадчого органу, який координує розвиток сфери національно-патріотичного виховання на міжвідомчому рівні, координаційних рад з питань національно-патріотичного виховання при місцевих держадміністраціях, центрів національно-патріотичного виховання з метою формування української громадянської ідентичності [4].

Таким чином, одним із головних завдань сучасної освітньої політики має стати формування в молоді національних суспільно-державних цінностей (самобутність, воля, соборність, гідність) як ідейного підґрунтя української ідентичності.

У Законі України від 16.01.2020 № 463-IX «Про повну загальну середню освіту» звертається увага, що виховний процес є невід'ємною складовою освітнього процесу в закладах освіти і має ґрунтуватися на загальнолюдських цінностях, культурних цінностях Українського народу, цінностях громадянського (вільного демократичного) суспільства, принципах верховенства права, дотримання прав і свобод людини і громадянина...» [12].

У Концепції державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року визначено головну мету Нової української школи – виховання інноватора та громадянина, здатного на основі самостійного аналізу найрізноманітнішої інформації ухвалювати відповідальні рішення, дотримуючись прав людини та захищаючи інтереси особистості, громади, суспільства й держави [22].

З метою формування в учнів цілісної картини світу під час опанування соціального досвіду в межах НУШ з'явився новий інтегрований курс «Я досліджую світ». Він об'єднує такі галузі: природничу, громадянську та історичну, соціальну та здоров'язбережувальну. На нашу думку, задля

забезпечення компетентнісного підходу в освіті та формування патріотичних якостей підростаючого покоління доцільно було б до інваріантної складової навчального плану ввести курс «Українознавство», що теоретично інтерпретує ідею українськості в різних сферах наукових знань й у різних навчальних дисциплінах – в історії, літературі, етнопсихології, мові, географії тощо.

Одним із чинників, які сприяють, формуванню національно свідомої особистості з активною життєвою позицією, стали конкурси з українознавства. За 14 років в освітньому проєкті, започаткованому Науково-дослідним інститутом українознавства у 2002 році, було представлено більше п'яти тисяч науково-пошукових учнівських досліджень. За 14 років існування суттєво змінилася як тематика, так і рівень наукових проєктів школярів. Якщо серед конкурсних робіт до 2014 р. переважала народознавча і краєзнавча проблематика, то останніми роками в умовах нових суспільно-політичних викликів збільшується кількість науково-пошукових робіт, в яких досліджуються проблеми етнічного походження українського народу, етнокультурного розвитку, відображення подій Революції Гідності та АТО/ООС, національної героїки. Формування національно-культурних ідентитетів підростаючого покоління потребує міждисциплінарного українознавчого підходу, в умовах якого громадянство особи має неодмінно співдіяти з її культуротворчими засадами. Погоджуємося з твердженням Ж.Яновської та Л. Сорочук, що роль окремих визначальних постатей у розвитку національної культури є досить помітною. Це простежується як на локальному рівні, так і на загальнонаціональному, коли варто говорити про особистостей, які у певний період розвитку суспільства й культури були провідними й стали своєрідним втіленням універсального досвіду, накопиченого в індивідуумі з певною ідентичністю, який являє «особистість», потрібну саме «там» і «тоді» [14, с. 100].

Особливе занепокоєння викликає постійне скорочення викладання дисциплін суспільно-гуманітарного циклу (зокрема, української мови та літератури, національної та світової історії, правознавства, суспільствознавства тощо) в галузі вищої освіти. Враховуючи фундаментальний ціннісно-світоглядний та національно-консолідаційний потенціал цих дисциплін, вважаємо неприпустимість таких кроків, особливо в умовах сучасних військово-політичних загроз.

Також сьогодні одним із важливих завдань постає підготовка педагогів, зокрема створення системи навчання на місцях з питань національно-патріотичного виховання й тлумачення під час інтерактивних занять сутності і значення національних цінностей – правильний і стратегічний, а також тактичний крок. У відповідь на виклики часу потрібно розгорнути різномірну систему навчання педагогів, молодіжних лідерів, а також тих, хто

працює з молоддю, аби розібратися у національних цінностях, складових патріотизму і громадянськості; звірити курс, щоб проговорити свої тривоги й побоювання, разом знайти відповіді на гострі запитання, аби зустріти однодумців, знати координаторів і партнерів, а також, і це найголовніше – наснажитися [6, с. 155].

Висновки і пропозиції. Посилення національних ціннісно-смыслових доміант при розробленні та впровадженні цілісної загальнодержавної політики національно-патріотичного виховання учнівської молоді сприятиме єдності та консолідації українського суспільства в умовах сучасних викликів та загроз. В законодавчих документах, прийнятих після 2014 р., особливий акцент зроблено на культурний, духовний та ідеологічний розвиток українського суспільства, зміцнення національної єдності, національно-патріотичне виховання учнівської молоді тощо. Попри значні здобутки української влади, виявлено проблемні зони аксіологічних вимірів державної безпеки, зокрема в ідеологічному протистоянні в умовах гібридної війни, державницьких підходах до формування патріотичного контенту в інформаційній сфері, викладових українознавчих практиках сучасної освіти тощо. Також визначено недостатню присутність гуманітарної складової у стратегічних документах із національної безпеки України. Зважаючи на це, необхідним бачиться ухвалення Стратегії української гуманітарної політики, метою якої буде формування єдиного підходу органів державної влади до проблем національного ціннісно-смыслового наповнення гуманітарного простору України як важливого консолідуючого чинника розвитку українства, подолання стереотипів та пропагандистських міфів, інформаційної агресії РФ.

Таким чином, сьогодні важливим є розроблення та впровадження цілісної загальнодержавної політики в сфері національно-патріотичного виховання учнівської молоді, системний характер формування української ідентичності на основі національних цінностей українського народу, у тому числі завдяки роботі координаційних рад з питань національно-патріотичного виховання при місцевих держадміністраціях, центрів національно-патріотичного виховання, підсилення українознавчої складової освітнього процесу, впровадження різнорівневої системи навчання педагогів та молодіжних лідерів.

1. Гай-Нижник П., Чупрій Л. Національні інтереси, національні цінності та національні цілі як структуроформуючі чинники політики національної безпеки. *Гілея*. 2014. Вип. 84 (№ 5). С. 465–471.

2. Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо мови аудіовізуальних (електронних) засобів масової інформації» від 23.05.2017 р. № 2054-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2054-19#Text>.

3. Закон України «Про повну загальну середню освіту» від 16.01.2020 № 463-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text>.

4. Концепція Державної цільової соціальної програми національно-патріотичного виховання на період до 2025 року, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 9 жовтня 2020 р. № 1233-р URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1233-2020-%D1%80>

5. Коркішко О.Г. Виховання патріотизму молодших школярів у позаурочній виховній роботі : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.07 «Теорія і методика виховання». Луганськ, 2004. 23 с.

6. Петрочко Ж. В. Національні цінності як сучасний державницько-суспільний пріоритет. *Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді: зб. наук. праць* / Інститут проблем виховання НАПН України. Вип. 21. Кн. 2. Київ, 2017. С. 146–157.

7. Постанова Верховної Ради України від 12.05.2015 № 373-VIII «Про вшанування героїв АТО та вдосконалення національно-патріотичного виховання дітей та молоді» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/373-19#Text>

8. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 14 грудня 2016 р. № 988-р. Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/988-2016-%D1%80>.

9. Ситник Г. П. Державне управління у сфері забезпечення національної безпеки України: теорія і практика: автореф. дис. ... д-ра наук з держ. упр.: 25.00.01. Київ, 2004. 36 с.

10. Стратегія національної безпеки України, затверджена Указом Президента України від 14 вересня 2020 року № 392/2020. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/3922020-35037>

11. Стратегія національно-патріотичного виховання, затверджена Указом Президента України від 18 травня 2019 р. № 286/2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286/2019#n11>

12. Указ Президента України № 534 від 1 грудня 2016 р. «Про пріоритетні заходи щодо сприяння зміцненню національної єдності та консолідації українського суспільства, підтримки ініціатив громадськості в цій сфері» URL: <https://www.president.gov.ua/documents/5342016-20814>

13. Ціннісні орієнтації сучасної української молоді. Щорічна доповідь Президенту України, Верховній Раді України про становище молоді в Україні (за підсумками 2015 року) / *Держ. ін-т сімейної та молодіжної політики*; [редкол.: Жданов І. О., гол. ред. коллег., Ярема О. Й., Беляєва І. І. та ін.]. К., 2016. 200 с.

14. Янковська Ж. О., Сорочук Л. В. Антропологічні виміри української культури (в контексті архетипу Мудрого Старого). *Антропологічні виміри філософських досліджень*, 2020, Вип. 18. С. 87–101. (indexed in Web of Science CC). URL: <http://ampr.diit.edu.ua/issue/archive>

References

1. Hai-Nyzhnyk P., Chuprii L. (2014). *Natsionalni interesy, natsionalni tsinnosti ta natsionalni tsili yak strukturoformuiuchi chynnyky polityky natsionalnoi bezpeky*. [National Interests, National Values, and National Goals as Structural Factors in the National Security Policy]. *Hileia*. Vol. 84 (5). Pp. 465–471. (in Ukrainian).
2. *Zakon Ukrainy «Pro vnesennia zmin do deiakyykh zakoniv Ukrainy schodo movy audiovizual'nykh (elektronnykh) zasobiv masovoi informatsii»* [Law of Ukraine “On Amendments to Certain Laws of Ukraine Concerning the Language of Audiovisual (Electronic) Mass Media” of 23.05.2017 No. 2054-VIII]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/lavs/show/2054-19#Tekht> (in Ukrainian).
3. *Zakon Ukrainy «Pro povnu zahal'nu seredniu osvitu» vid 16.01.2020 № 463-IX*. [Law of Ukraine “On Complete General Secondary Education” of 16.01.2020 No. 463-IX]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/lavs/show/463-20#Tekht> (in Ukrainian).
4. *Kontsepsiia Derzhavnoi tsilovoi sotsialnoi prohramy natsionalno-patriotichnoho vykhovannia na period do 2025 roku, skhvalena rozporiadzhenniam Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 9 zhovtnia 2020 r. № 1233-r* [The Concept of the State Target Social Program of National-Patriotic Education for the Period till 2025, Approved by the Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine as of October 9, 2020 No 1233-r]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1233-2020-%D1%80> (in Ukrainian).
5. Korkishko O. (2004). *Vykhovannia patriotyzmu molodshykh shkolariv u pozaurochnii vykhovnii roboti : avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. ped. nauk : spets. 13.00.07 «Teoriia i metodyka vykhovannia»*. [Teaching Junior Schoolchildren Patriotism in Extracurricular Educational Work] Abstract of Thesis for Candidate of Pedagogical Sciences degree. Specialty 13.00.07 “Theory and Methods of Education”. Luhansk, 23 p. (in Ukrainian).
6. Petrochko Zh. (2017). *National Values as a Modern State and Social Priority*. In: *Teoretyko-metodychni problemy vykhovannia ditei ta uchnivskoi molodi: zbirnyk naukovykh prats* [Theoretical and Methodological Problems of Educating Children and Youth: Collected Scientific Works], Vol. 21., Book. 2. Kyiv: Institute of Problems of Education of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine, pp. 146–157. (in Ukrainian).
7. *Postanova Verkhovnoi Rady Ukrainy vid 12.05.2015 № 373-VIII «Pro vshanuvannia heroiv ATO ta vdoskonalennia natsionalno-patriotichnoho vykhovannia ditei ta molodi»* [Resolution of the Verkhovna Rada of Ukraine as of 12.05.2015 № 373-VIII “On Honoring the Heroes of the ATO and Improving the National-Patriotic Education of Children and Youth”]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/373-19#Text> (in Ukrainian).
8. *Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 14 hrudnia 2016 r. № 988-r Pro skhvalennia Kontsepsiï realizatsii derzhavnoi polityky u sferi reformuvannia zahal'noi serednoi osvity «Nova ukrains'ka shkola» na period do 2029 roku* [Order of Cabinet of Ministers as of December 14, 2016 No 988-r On the Approval of Concept of Realization of State Policy in the Sphere of “New Ukrainian School” General Secondary Education Reforms for the Period till 2029] URL: <https://zakon.rada.gov.ua/lavs/show/988-2016-%D1%80>. (in Ukrainian).
9. Sytnik G.P. (2004). *Derzhavne upravlinnia u sferi zabezpechennia natsionalnoi bezpeky Ukrainy: teoriia i praktyka*. [Public administration in the field of national security of Ukraine: Theory and Practice], Dr. Sc. Thesis, Theory and History of Public Administration, National Academy for Public Administration under the President of Ukraine, Kyiv, 36 p. (in Ukrainian).
10. *Stratehiia natsionalnoi bezpeky Ukrainy, zatverdzhena Ukazom Prezydenta Ukrainy vid 14 veresnia 2020 roku № 392/2020*. [Strategy of National Security of Ukraine Policy, Approved by the President of Ukraine Decree as of September 14, 2020, No 392/2020]. URL: <https://vvv.president.gov.ua/dotsuments/3922020-35037> (in Ukrainian).
11. *Stratehiia natsionalno-patriotichnoho vykhovannia, zatverdzhena Ukazom Prezydenta Ukrainy vid 18 travnia 2019 r. № 286/2019*. [Strategy of National-Patriotic Education, Approved by the President of Ukraine Decree as of May 18, 2019, No 286/2019]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/lavs/show/286/2019#n11> (in Ukrainian).
12. *Ukaz Prezydenta Ukrainy № 534 vid 1 hrudnia 2016 r. «Pro prioritetni zakhody shchodo spriannia zmitsnenniu natsionalnoi yednosti ta konsolidatsii ukrainskoho suspilstva, pidtrymky initsiatyv hromadskosti v tsij sferi»* [Decree of the President of Ukraine No 534 as of December 1, 2016, “On Priority Measures regarding the Support of National Unity and Consolidation of the Ukrainian Society, Support of Public Initiative in This Sphere”]. URL: <https://vvv.president.gov.ua/dotsuments/5342016-20814> (in Ukrainian).
13. Zhdanov I., ed., et al. (2016). *Tsinnisniï orientatsii suchasnoi ukrainskoi molodi. Shchorichna dopovid Prezydentu Ukrainy, Verkhovnii Radi Ukrainy pro stanovyshe molodi v Ukraini (za pidsumkamy 2015 roku)*. [Value Orientations of Modern Ukrainian Youth. Annual Report to the President of Ukraine, the Verkhovna Rada of Ukraine on the Situation of Youth in Ukraine (following the results of 2015)]. Kyiv: State Institute of Family and Youth Policy, 200 p. (in Ukrainian).
14. Yankovska Z. O., Sorochuk L. V. (2020). *Antropologichni vymiry ukraïns'koyi kul'tury (v konteksti arkhetypu Mudroho Staroho)*. [Anthropocentric dimensions of Ukrainian culture (in the context of the archetype of the Wise Old Man)]. *Anthropological Measurements of Philosophical Research..* Vol. 18. pp. 87–101. (indexed in Web of Science CC). URL: <http://ampr.dit.edu.ua/issue/archive> (in Ukrainian).